

OPONENTSKÝ POSUDEK

Jméno disertanta:	Mgr. Viktor Kundrák, E.MA
Téma práce:	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a její odpověď na hate crime a hate speech
Rozsah práce:	521 990 znaků
Datum odevzdání práce:	30. 6. 23

1. Aktuálnost (novost) tématu

I když téma “hate speech” není ve vědě mezinárodního práva úplně nové, jedná se o téma pořád aktuální. Novost přístupu autora spočívá mimo jiné v hodnocení nenávistných trestních činů a projevů na sociálních sítích a Internetu. Jedná se o první komplexní srovnání institutů “hate crime” a “hate speech” v českém jazyce. Velkým přínosem této práce je analýza nejnovější judikatury ESLP k tématu.

2. Náročnost tématu na teoretické znalosti, vstupní údaje a jejich zpracování a použité metody

Zpracování tématu kladlo na disertanta střední nároky. Témata „hate crime“ a „hate speech“ jsou poměrně hojně zpracované v literatuře, včetně novější. Většina této literatury je v anglickém jazyce. Lze uvést jako příklad publikaci Rady Evropy *Toolkit on combating hate speech during electoral processes* (2022),¹ která poskytuje nejen definici obou zmíněných pojmů, ale i provádí jejich srovnání jak v obecné rovině, tak i se zaměřením na volební proces. Disertant sice ve své práci na tuto publikaci neodkazuje, ale pracuje s obdobnými zdroji. V českém jazyce najdeme k tématu odborné knihy² a články,³ překlady některých studií FRA (EU Agency for Fundamental Rights),⁴ a také studentské práce.⁵ Neposkytují však komplexní analýzu tématu se zaměřením na oblast mezinárodního práva, proto lze práci autora hodnotit jako unikátní v tomto ohledu. Velkým přínosem jsou pracovní zkušenosti autora jak v českém právním prostředí, tak i v mezinárodních organizacích. Práce se zdroji a způsob jejich citování je standardní. Z hlediska metod kombinuje práce klasickou právní analýzu s deskriptivním přístupem.

3. Formální a systematické členění práce

Práce je logicky členěna do úvodu, tří kapitol a závěru. K nim jsou připojeny další obligatorní náležitosti, jako je seznam použité literatury, abstrakt a klíčová slova. Pozitivně hodnotím seznam použitých zkratk na konci disertační práce, avšak pro usnadnění práce s textem by bylo vhodnější

¹ Toolkit on combating hate speech during electoral processes, Council of Europe, 2022, ISBN 978-92-871-9233-2.

² VEGRICHTOVÁ, Barbora a kol. *Terorismus a radikalizace v České republice: Možnosti detekce rizikových osob*, Grada, 2022 a *Síla slova: dezinformacím a nenávistným projevům je třeba čelit*. Česko: Český svaz žen z.s., 2023.

³ JURZYKOWSKÁ, Pavlína. Jak na nenávistné projevy (HATE SPEECH). Metodický portál: Články [online]. 10. 05. 2023, [cit. 2023-09-07]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/23480/JAK-NA-NENAVISTNE-PROJEVY-HATE-SPEECH.html>>. ISSN 1802-4785.

⁴ Viz například, *Nenávistné výroky a nenávistně motivované trestné činy vůči lesbicky, homosexuálně, bisexuálně a transsexuálně orientovaným osobám*, FRA, 2009.

⁵ VÝBORNÝ, Štěpán. *Svoboda slova versus nenávistné projevy na internetu*, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, rigorózní práce, 2012; POHOŘALÁ, Eliška. *Trestné činy z nenávisti v české právní úpravě*, AMBIS vysoká škola, a.s. bakalářská práce, 2022 a MAXA, Tomáš. *Trestné činy z nenávisti*, Právnická Fakulta Masarykovy Univerzity, bakalářská práce, 2013.

umístit tento seznam na začátek práce. Některé zkratky však v tomto seznamu absentují (viz například zkratku „APR“, s. 70 práce). Práce vychází z odpovídajícího množství primárních pramenů a sekundární literatury. Stálo by za to prozkoumat, jak problematiku nenávistných projevů a trestních činů hodnotí česká právní věda, i když je pravda, že v českém jazyce je k tématu méně informací.

4. Vyjádření k práci

Cílem této práce bylo *“celkově zmapovat oblast ochrany proti hate crime a hate speech v mezinárodním právu a zejména pak v judikatuře ESLP”*. Tohoto cíle se autoru nepochybně podařilo dosáhnout. Nicméně, pojem “zmapovat” je poměrně vágní a studium v této oblasti vyžaduje detailnější vědeckou otázku, kterou disertant formuloval následně: *“jakým způsobem jsou v současnosti nastaveny parametry a limity ochrany proti hate crime a hate speech a jaké je další možné směřování vývoje judikatury Soudu na pozadí závazných nástrojů universální úrovně a vývoje mezinárodního soft law?”* S tím souvisí také výzkumná podotázka autora *„jakým způsobem se ESLP v rovině přijatelnosti stížností i jejich věcného posouzení vypořádává s potřebou chránit oběti hate speech na jedné straně a potřebou vykládat Úmluvu restriktivně tak, aby vedle boje proti nesnášenlivosti dostatečně chránila i svobodu projevu, na straně druhé?“*

Odpovědi na tyto otázky vyžadovaly od autora hlubší analýzu předmětné soudní praxe ESLP, což je poměrně náročný úkol, který autor taktéž dokázal splnit. Odpovědi na výzkumné otázky autor poskytuje jednak v dílčích závěrech každé ze tří částí disertační práce, jednak v Závěrech samotných. Autor konstatuje, že fenomény „hate crime“ a „hate speech“ jsou sice příbuzné a navzájem propojené ve světle článku 1 Všeobecné deklarace lidských práv, avšak v právním slova smyslu se jedná o dvě rozdílné kategorie nenávistného jednání, jež mají odlišnou historii na vnitrostátní i mezinárodní právní úrovni. Autor dospívá k závěru, že ESLP ve své judikatuře reflektuje mezinárodněprávní úpravu v oblasti „hate crime“ a „hate speech“, nicméně jeho novější rozhodovací praxe v oblasti „hate speech“ je méně vstřícná ke stěžovateli, což snižuje pravděpodobnost úspěšnosti obětí v řízení před ESLP a celkový dopad podobných stížností. Disertace taktéž upozorňuje na absenci souladu judikatury posuzující stížnosti z pohledu autorů a z pohledu obětí „hate speech“. Autor navrhuje její sjednocení a transformaci možnosti stíhat podněcování k nenávisti a popírání genocidy v povinnost. Tyto závěry logicky vyplývají z analýzy předložené v textu práce a ve světle argumentů, jež tento text obsahuje, působí poměrně přesvědčivě.

5. Kritéria hodnocení práce

Splnění cíle práce	Disertant naplnil cíle, které si v práci stanovil.
Samostatnost při zpracování tématu včetně zhodnocení práce z hlediska plagiátorství	Bohaté pracovní zkušenosti autora v Kanceláři vládního zmocněnce pro zastupování před ESLP a v OBSE prokazují schopnost samostatné práce autora. Žádný problém z hlediska plagiátorství zde nevyvstává.
Logická stavba práce	Stavba práce odpovídá jejímu hlavnímu cíli, má logickou strukturu, jednotlivé části na sebe navazují a tvoří koherentní celek. Velmi pozitivně hodnotím dílčí závěry k jednotlivým částem práce.

Práce se zdroji (využití cizojazyčných zdrojů) včetně citací	Práce se zdroji je standardní a odpovídá normě užívané na PF UK. Výjimečně se objevuje absence odkazů na jednotlivé prameny jako například na s. 64, kde autor odkazuje na práci Nowaka bez uvedení zdroje.
Hloubka provedené analýzy (ve vztahu k tématu)	Hloubka provedené analýzy odpovídá požadavkům kladeným na daný typ kvalifikačních prací na PF UK, dokonce tyto požadavky překračuje.
Úprava práce (text, grafy, tabulky)	Grafická úprava práce je standardní. Ocenění si zaslouží vlastní grafy disertanta na s. 96.
Jazyková a stylistická úroveň	Disertační práce je psána v češtině. Objevuje se v ní, bohužel, nadměrné množství překlepů a gramatických chyb, jejichž počet je takový, že četbu práce výrazně narušoval. Nejčastěji se jedná o psaní malého písmene na začátku věty nebo nelogickou větnou stavbu, například, na s. 14, 15, 16, 17, 20, 22, 25, 176, 184 a mnohých dalších. Před publikací proto doporučuji důkladnou jazykovou korekturu.

6. Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě

Disertační práce má název „Evropská úmluva o ochraně lidských práv a její odpověď na hate crime a hate speech“, z čehož logicky vyplývá, že by se autor měl věnovat především rozboru pojmů „hate crime“ a „hate speech“ na základě textu této mezinárodní smlouvy a judikatury ESLP. Když se však podíváme na obsah práce, tak vidíme, že na cca osmdesáti stránkách z celkového počtu cca sto osmdesáti stránek disertační práce, se autor věnuje definici zmíněných pojmů v jiných mezinárodněprávních dokumentech, než je EÚLP. Naprosto souhlasím s nezbytností definovat hlavní pojmy disertační práce. Nicméně srovnání s jinými zdroji mezinárodního práva by bylo vhodné popsat v rámci analýzy judikatury ESLP, nikoliv věnovat jim samostatný prostor, který činí cca čtyřicet procent disertační práce. Přičemž když už se autor rozhodl pro analýzu všech relevantních mezinárodních pramenů, bylo by na místě provést taktéž srovnání s jinými regionálními lidskoprávními mechanismy, jako jsou interamerický a africký. Autor uvádí na s. 73 disertační práce, že se záměrně vyhýbá těmto mechanismům s ohledem na omezený rozsah relevantní judikatury. S tímto názorem však nelze souhlasit, protože nejenže relevantní judikatura existuje, ale jsou k tomu i odborné publikace zaměřené zejména na srovnání judikatury Interamerického soudu pro lidská práva a ESLP psané více než před patnácti lety,⁶ což vypovídá o tom, že předmětná judikatura existuje již dávno. S ohledem na toto **prosím autora během obhajoby o vyjádření ke srovnání judikatury ESLP a jiných regionálních lidskoprávních soudů k problematice „hate crime“ a „hate speech“.**

Na s. 45 disertační práce autor uvádí, že k „přijetí univerzálně platné definice hate speech doposud nedošlo“, v závěru práce (s. 196) však navrhuje zakotvení trestního postihu nenávistných projevů. Zajímá mě, **jak lze takový návrh odůvodnit s ohledem na obecné zásady trestního práva, které vyžadují přesné vymezení skutkové podstaty zločinu** (viz výklad zásad *nullum crimen sine lege* a *nulla poena sine lege*). V mezinárodním právu jsme naráželi na obdobná úskalí před přijetím definice zločinu „agrese“.

⁶ Viz například, BERTONI, Eduardo Andrés. The Inter-American Court of Human Rights and the European Court of Human Rights: A Dialogue on Freedom of Expression Standards, *European Human Rights Law Review*, Issue 3, 2009 a BERTON, Eduardo. Hate Speech under the American Convention on Human Rights, *ILSA Journal of International & Comparative Law*, Vol. 12, 569 – 574, 2006.

S definicí pojmu „hate speech“ souvisí i moje druhá otázka, a tedy, jak ESLP rozlišuje ve své judikatuře mezi „hate speech“ a pouze „urážlivými“⁷ projevy? Proč například v disertantem zmíněném případě *Delfi proti Estonsku* se jednalo o „hate speech“ a ve věci *Magyar Tartalomszolgálatok Egyesülete and/et Index.hu Zrt proti Maďarsku* (č. 22947/13) ESLP označil obdobné komentáře za pouze „urážlivé a vulgární“? **Kdo určuje, zda lze určitý projev označit jako „hate speech“ nebo se jedná o projev chráněný EÚLP? Jaká kritéria pro rozlišování těchto pojmů lze vymezit na základě judikatury ESLP? Jak autor projevu může vědět, že to, co říká, je ještě v pořádku nebo už je to „hate speech“?** Totéž se vztahuje i na povinnost odstranit nenávistní komentáře ve světle rozsudku ESLP ve věci *Sanchez proti Francii*, který zmiňuje disertant v práci.

Doporučení/nedoporučení k obhajobě	práce	Práci doporučuji k obhajobě před příslušnou komisí pro obhajobu disertační práce.
---	--------------	---

V Praze dne 7. září 2023

JUDr. Mgr. Alla Tymofeyeva, Ph.D.

oponentka

⁷ Article 10 of the ECHR is applicable not only „to ‘information’ or ‘ideas’ that are favourably received or regarded as inoffensive or as a matter of indifference, but also to those that **offend, shock or disturb** the State or any sector of the population“, *Handyside v. the United Kingdom*, judgment of 7 December 1976, § 49.